

FALUN BORLÄNGE REGIONEN

Kartläggning av samverkan och samverkansbehov på
introduktionsprogrammet (IM) mellan GYSAM:s kommuner

Falun Borlänge-regionen AB · Forskargatan 3 · 781 70 BORLÄNGE · Sweden
info@fbregionen.se · Tel +46 243 24 80 40 · www.fbregionen.se

FALUN

I Gysam ingår även:

BORLÄNGE

HEDEMORA

GAGNEF

LEKSAND

LUDVIKA

MALUNG-SÄLEN

SMEDJEBACKEN

RÄTTVIK

SÄTER

VANSBRO

Inledning

Under hösten 2011 infördes de nuvarande fem introduktionsprogrammen (IM) i samband med gymnasiereformen *Gy 2011* och ersatte de tidigare individuella programmen (IV). Syftet var skapa mer åtskilda introduktionsprogram som i högre grad skulle göra det möjligt att individanpassa utbildningarna och i och med det öka genomströmningen av elever.

Introduktionsprogrammen är främst avsedda för elever som saknar behörighet till ett nationellt gymnasieprogram. De syftar dock inte enbart till att ge behörighet till nationella program. Vissa av introduktionsprogrammen ska kunna leda till andra studier eller underlätta direkt etablering på arbetsmarknaden. Introduktionsprogrammen ska ge eleverna stöd att ta sig vidare mot antingen studier eller arbete.

Efter införandet av introduktionsprogrammen och reformationen av gymnasieskolan har man på Skolverket kunnat konstatera att ungefär var femte gymnasieelev i årskurs 1 nationellt går på ett introduktionsprogram. Nästan hälften av dessa elever gick kvar på ett introduktionsprogram efter ett år och 16 procent av samma grupp hade bytt till ett annat introduktionsprogram. Denna bild stämmer i stort överens med den statistik som finns för medlemskommunerna i GYSAM. Det gäller för kommunerna sammantaget, varje enskild kommun avviker däremot i varierande utsträckning från detta. För vissa kommuner är statistiken bristfällig om elevantalet och uppdelningen på olika program.

Inom Gysam sker samverkan i dag på de nationella programmen och de sökbara inriktningarna på IM. Det senaste åren har Gysams beredningsgrupp uppmärksammat ett behov av att samverka även inom IM som helhet. Detta då det har skett och sker en stor ökning inom vissa av inriktningarna och man står inför problem som är svåra för en kommun att lösa. En förhoppning är att man kan hitta samverkansområden där man kan lösa gemensamma svårigheter mer kostnadseffektivt tillsammans.

Denna kartläggning har gjorts för att få veta hur rektorerna själva ser på samverkansbehovet samt för att få veta om det tidigare livaktiga nätverket inom IM fortfarande existerar.

Introduktionsprogrammen i siffror

I Skolverkets uppdrag ingår att följa upp och utvärdera gymnasieskolan. I en nyligen författad rapport *Introduktionsprogram (2014)* görs därför en kort sammanfattning över utvecklingen inom introduktionsprogrammen:

- Totalt sett har antalet skolenheter som erbjuder introduktionsprogram ökat mellan 2012 och 2013. Ökningen gäller enbart skolor med offentlig huvudman. Antalet fristående skolor med introduktionsprogram har istället minskat något.
- Också antalet elever i årskurs 1 har ökat höstterminen 2013 jämfört med höstterminen 2012. Denna ökning gäller endast språkintröduktion, och de andra introduktionsprogrammen har istället ett minskat elevantal.
- De två största introduktionsprogrammen sett till elevantalet är språkintröduktion och individuellt alternativ som tillsammans har 59 procent av eleverna på introduktionsprogram. De introduktionsprogram som flest skolor erbjuder är däremot programinriktat individuellt val respektive yrkesintröduktion.
- Det minsta av introduktionsprogrammen är preparandutbildning, som har sju procent av eleverna på dessa program.
- I en jämförelse mellan hösten 2012 och hösten 2013 har elevernas genomsnittliga meritvärde från årskurs nio förbättrats något.
- Det är en viss överrepresentation av män bland eleverna på introduktionsprogram. Andelen elever med utländsk bakgrund och med lågutbildade föräldrar är väsentligt högre jämfört med nationella program.

De olika introduktionsprogrammen och deras syften

Preparandutbildningens (IMPRES) är till för elever som inte uppnått behörighet till ett viss nationellt program. Syftet är att eleven efter ett år ska uppnå behörighet till nationellt program. Programmet kan vara sökbart om det anordnas för en grupp.

Programinriktat individuellt val (IMPRO) är en sökbar utbildning som ska ge behörighet till ett visst yrkesprogram. Avsikten är att eleverna så snart som möjligt ska antas till det programmet. Utbildningen ska till skillnad från IMPRES, som utformas för den enskilde eleven, utformas för grupper av elever. Introduktionsprogrammet IMPRO har behörighetskrav.

Yrkesintroduktion (IMYRK) innehåller huvudsakligen yrkesinriktad utbildning och ska underlätta för elever att etablera sig på arbetsmarknaden eller leda till studier på ett yrkesprogram.

Yrkesintroduktionen ska innehålla arbetsplatsförlagt lärande eller praktik. Programmet kan utformas för både enskilda elever och grupper. Om det utformas för grupper kan det vara sökbart.

Individuellt alternativ (IMIND) syfte är att eleverna ska gå vidare till yrkesintroduktion, annan fortsatt utbildning eller arbetsmarknaden. Programmet utformas för den enskilde eleven.

Språkintröduktion (IMSPR) ska ge ungdomar som nyligen anlänt till Sverige – och som inte har de godkända betyg som krävs för behörighet till ett yrkesprogram – en utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket som möjliggör för dem att gå vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning.

Introduktionsprogram inom GYSAM

Samtliga introduktionsprogram finns inom GYSAM men inte i alla kommuner. Nedan följer den statistik om antal elever på de olika programmen i GYSAM:s kommuner som finns tillgänglig via Skolverket. I de fall två punkter förekommer är antalet mindre än 10, vid en punkt saknas data.

Gymnasieskolan - Elevstatistik				
Läsåret 2013/14	Borlänge			
	Antal	Antal	Antal	Antal
	elever	elever i	elever i	elever i
Totalt/Per program		årskurs 1	årskurs 2	årskurs 3
Borlänge totalt	2 008	688	664	656
Introduktionsprogram, Individuellt alternativ	111	54	30	27
Introduktionsprogram, Preparandutbildning	..	..	.	.
Introduktionsprogram, Programinriktat individuellt val	31	19	..	..
Introduktionsprogram, Språkintröduktion	111	71	31	..

Källa: SIRIS, Skolverket

Gymnasieskolan - Elevstatistik				
Läsåret 2013/14		Falun		
	Antal	Antal	Antal	Antal
	elev	elev i	elev i	elev i
Totalt/Per program		årskurs 1	årskurs 2	årskurs 3
Falun totalt	2 986	1 173	927	886
Introduktionsprogram, Individuellt alternativ	97	97	.	.
Introduktionsprogram, Preparandutbildning	..	..	.	.
Introduktionsprogram, Programinriktat individuellt val	27	18	..	..
Introduktionsprogram, Språkintröduktion	51	51	.	.
Introduktionsprogram, Yrkesintröduktion	47	24	14	..

Källa: SIRIS, Skolverket

Gymnasieskolan - Elevstatistik		
Läsåret 2013/14		Gagnef
	Antal	
	elev	
Totalt/Per program		
Gagnef totalt	22	
Introduktionsprogram, Individuellt alternativ	..	
Introduktionsprogram, Språkintröduktion	14	

Källa: SIRIS, Skolverket

Gymnasieskolan - Elevstatistik				
Läsåret 2013/14		Hedemora		
	Antal	Antal	Antal	Antal
	elev	elev i	elev i	elev i
Totalt/Per program		årskurs 1	årskurs 2	årskurs 3
Hedemora totalt	404	172	99	133
Introduktionsprogram, Individuellt alternativ	25	25	.	.
Introduktionsprogram, Preparandutbildning	..	..	.	.
Introduktionsprogram, Språkintröduktion	27	27	.	.

Introduktionsprogram, Yrkesintroduktion	..	..	..	.
---	----	----	----	---

Källa: SIRIS, Skolverket

Gymnasieskolan - Elevstatistik				
Läsåret 2013/14	Leksand			
	Antal	Antal	Antal	Antal
	elev	elev i	elev i	elev i
Totalt/Per program		årskurs 1	årskurs 2	årskurs 3
Leksand totalt	518	180	171	167
Introduktionsprogram, Individuellt alternativ	12	..	..	.
Introduktionsprogram, Programinriktat individuellt val	..	..	.	..
Introduktionsprogram, Språkintröduktion	23	..	..	..

Källa: SIRIS, Skolverket

Gymnasieskolan - Elevstatistik				
Läsåret 2013/14	Malung-Sälen			
	Antal	Antal	Antal	Antal
	elev	elev i	elev i	elev i
Totalt/Per program		årskurs 1	årskurs 2	årskurs 3
Malung-Sälen totalt	305	97	108	100
Introduktionsprogram, Individuellt alternativ	..	..	..	..
Introduktionsprogram, Programinriktat individuellt val	..	..	..	.
Introduktionsprogram, Språkintröduktion	17	..	11	..
Introduktionsprogram, Yrkesintroduktion	..	.	.	..

Källa: SIRIS, Skolverket

Gymnasieskolan - Elevstatistik				
Läsåret 2013/14	Rättvik			
	Antal	Antal	Antal	Antal
	elev	elev i	elev i	elev i
Totalt/Per program		årskurs 1	årskurs 2	årskurs 3
Rättvik totalt	450	171	125	154
Introduktionsprogram, Individuellt alternativ	..	.	..	..
Introduktionsprogram, Preparandutbildning	..	..	..	.
Introduktionsprogram, Programinriktat individuellt val	..	.	..	..
Introduktionsprogram, Språkintröduktion	17	17	.	.

Introduktionsprogram, Yrkesintroduktion	..	..	.	.
---	----	----	---	---

Källa: SIRIS, Skolverket

Gymnasieskolan - Elevstatistik				
Läsåret 2013/14	Säter			
	Antal	Antal	Antal	Antal
	elever	elever i	elever i	elever i
Totalt/Per program		årskurs 1	årskurs 2	årskurs 3
Säter totalt	171	91	30	50
Introduktionsprogram, Individuellt alternativ	12	12	.	.
Introduktionsprogram, Språkintröduktion	25	25	.	.
Introduktionsprogram, Yrkesintroduktion	..	..	.	.

Källa: SIRIS, Skolverket

Gymnasieskolan - Elevstatistik				
Läsåret 2013/14	Vansbro			
	Antal	Antal	Antal	Antal
	elever	elever i	elever i	elever i
Totalt/Per program		årskurs 1	årskurs 2	årskurs 3
Vansbro totalt	176	59	50	67
Introduktionsprogram, Individuellt alternativ	..	.	.	..
Introduktionsprogram, Preparandutbildning	..	..	..	.
Introduktionsprogram, Programinriktat individuellt val	..	..	..	.
Introduktionsprogram, Språkintröduktion	..	..	..	.

Källa: SIRIS, Skolverket

Gymnasieskolan - Elevstatistik				
Läsåret 2013/14	Västerbergslagens utbildningscentrum			
	Antal	Antal	Antal	Antal
	elever	elever i	elever i	elever i
Totalt/Per program		årskurs 1	årskurs 2	årskurs 3
Västerbergslagens utbildningscentrum totalt	1 003	341	350	312
Introduktionsprogram, Individuellt alternativ	48	27	11	10
Introduktionsprogram, Programinriktat individuellt val	17	11	..	..
Introduktionsprogram, Språkintröduktion	85	43	40	..
Introduktionsprogram, Yrkesintroduktion	15	..	..	..

Behöriga till gymnasiet

Sedan gymnasiereformen 2011 har gruppen av elever som inte är behöriga till ett nationellt program ökat med nästan 20 procent (2,4 procentenheter) i Dalarna. Som en följd av detta ökar trycket på introduktionsprogrammen i länet. Ökningen av gruppen obehöriga elever har ökat mer än dubbelt så mycket i Dalarna i jämförelse med resten av landet.

Andelen ej behöriga till nationellt program				
	2011	2012	2013	2014
Riket totalt, samtl. Elever	12,3	12,5	12,4	13,1
Dalarna totalt, samtl. elever	13,3	13,2	13,6	15,7
Dalarna kommunal, samtl. elever	12,9	12,8	13,3	15,8
Dalarna fristående, samtl. elever	22,7	20,1	19,8	13,8
Avesta, samtl. elever	9,8	13,8	15,1	23,6
Borlänge, samtl. elever	18,3	15,4	19,1	16,1
Falun, samtl. elever	9,8	11	12,1	13,5
Gagnef, samtl. elever	..	12,2	..	..
Hedemora, samtl. elever	18,7	17,9	11,3	11,3
Leksand, samtl. elever	11,6	8,9	9,3	11,1
Ludvika, samtl. elever	17,3	14	17,1	19,1
Malung-Sälen, samtl. elever	..	15,5	..	..
Mora, samtl. elever	17,5	14,7	14,8	21
Orsa, samtl. elever	27,7	30,5	18,8	23,2
Rättvik, samtl. elever	..	..	..	..
Smedjebacken, samtl. elever	11	10,5	12,3	19
Säter, samtl. elever	9,2	..	15,3	17
Vansbro, samtl. elever	..	16	15,2	23,8
Älvdalen, samtl. elever	20,6	..	14,3	19,6
Dubbelprick betyder att antalet elever är färre än tio.				
Källa: Skolverket SIRIS				

Samverkansbehov i kommunerna

Som ett led i kartläggningen av samverkansbehoven har rektorer och ansvariga för introduktionsprogrammen fått ge sin syn på eventuell samverkan och med vilka frågor man bör arbeta. I många fall är situationen, och därmed behoven, snarlika men det förekommer också skillnader.

Frågor som ställts till rektorerna:

1. Har ni någon samverkan på IM för närvarande?
2. Hur ser samverkan ut i så fall?
3. Har ni haft samverkan med andra kommuner tidigare för IM?
4. Hur såg det i så fall ut?
5. Hur ser ni på era behov av samverkan framöver?
6. Hur tänker ni att det skulle kunna utformas?

Borlänge

I Borlänge tycker man att behovet av samarbete kring IM är stort. Där har rektorn under det senaste året varit och träffat kollegor i södra Norrland för att ta del av information om deras arbetsmetoder vilket varit mycket givande. Under två dagar delade de idéer och diskuterade bl. a. arbetet med yrkesintro. Då det varit flera förändringar under senaste åren och därmed mycket att komma igång med, är det effektivt att få insikt i hur andra jobbar. Rektorn har själv arbetat med kollegor i Falun för att kunna förbättra sin verksamhet. Där finns ett bra upplägg med ett råd som arbetar med eleverna hela vägen och utvärderar processen.

IM-eleverna är allas ansvar och att det är svårt att förstå vilken utsatt elevgrupp det är. Vinsterna är stora på lång sikt om man hjälper dessa elever och det får därför inte bli ett för kortsiktigt agerande från kommuner och skolor, vilket det finns risk för. Dessa frågor måste verkligen lyftas av rektorer tillsammans. Det finns många potentiella områden att arbeta med: fortbildning, informationsspridning, metodutveckling osv.

Man ser gärna att ett eventuellt samarbete sker inom GYSAM. Till att börja med skulle rektorerna kunna träffas och bestämma vilka frågeställningar man ska arbeta med framöver. Sammantaget är man mycket positiv till att träffas och tycker att det är mycket givande att utbyta erfarenheter.

Falun

Rektorn för IM i Falun ser en stor möjlighet att samverka kring IM och är mycket intresserad av att delta i någon form av samarbete. Han tror att detta är en nödvändighet för att det man ska kunna klara av problem framöver. Gärna att detta sker under GYSAM:s paraply med exempelvis en projektledare som har mycket kunskap om hur verksamheten fungerar på introduktionsprogrammen. Då skulle man kunna träffas och ha seminarier kring olika fokusområden som man arbetat fram tillsammans. Förslag på fokusområden är: ”Hur får man SVA-elever att bättre klara av nationella program?”, ”Hur jobbar vi med hemmasittarproblematiken?” och ”Kan vi hjälpa nyanlända bättre?”.

Många av de elever som är på IM har goda kunskaper men deras bristande kunskaper i det svenska språket blir ett problem. De elever som inte går i skolan trots att de är i skolpliktig ålder blir snabbt ett dilemma för IM. Där måste man jobba med grundskolan. Även en sådan sak som kunskapsbedömning av nyanlända elever framhåller rektorn som viktigt och som ett område som behöver utvecklas.

Man är väldigt angelägen om att få igång ett nätverk med en projektledare som inte är en rektor. Det bör finnas en extern motor som kan initiera möten och projekt. Kanske kan man också ha en styrgrupp, de är i sådana fall gärna med i den.

Gagnef

Rektorn i Gagnef tycker att de skulle vara i behov av samverkan särskilt kring studiehandledare och språkintrouktion. Det vore också positivt om det fanns ett nätverk där kommunerna tillsammans kunde utveckla hur man arbetar med IM. I Gagnef, som är en liten kommun, finns ett behov av samverkan kring språkintrouktion och studiehandledare. Det är också svårt att ha olika yrkesprogram och yrkesintrouktion då antalet behöriga yrkeslärare är få. Examinationen blir då ett problem även om det finns gott om praktikplatser.

Förutom redan nämnda är det önskvärt med ett mer allmänt utbyte av erfarenheter och idéer. Det behövs utomstående att bolla idéer med när man är en liten kommun.

Hedemora

I Hedemora har man stora problem med att rekrytera personal till bland annat handledning på elevernas modersmål. IM programmet har växt snabbt och det finns funderingar på hur man bäst jobbar med denna allt större grupp elever. Rektorn, som är förhållandevis nybliven rektor för IM, tycker att man borde träffas och prata om hur man ska lösa de problem som finns. Särskilt i de

mindre kommunerna är det svårt att organisera IM på ett tillfredsställande sätt. Det innebär ofta problem med budgeten och samarbeten skulle kunna lösa en del av problemen.

Leksand

När Gy11 infördes startade man i Leksand ett nätverk där lärare, rektorer och övriga berörda från hela Dalarna och Lindesberg deltog för att diskutera hur man skulle arbeta med de nya introduktionsprogrammen. Projektet var lyckat och efter ett flertal träffar samt ett besök på en konferens ordnad av Skolverket hade man sin sista träff under 2013. Till slut kändes att projektet kanske rann ut i sanden men man uppfattade det snarast som något positivt – nu hade ju kommunerna lärt sig av varandra och kunde stå på egna ben.

Leksand har i dag ingen samverkan vad gäller introduktionsprogrammen utan arbetar framgångsrikt med detta inom kommunen. Ansvarig rektor har dock en önskan om att diskutera och kanske samarbeta kring hur yrkesintroduktionen är ordnad samt mer specifikt vilken relation den har till det kommande kommunala aktivitetsansvaret.

Malung-Sälen

De som arbetar med IM i Malung-Sälen har på eget initiativ besökt kollegor i bland annat Mora och Leksand. De har tyckt att det varit mycket givande och de har efter det bjudit in andra kommuner att komma och se hur de driver verksamheten. Introduktionsprogrammets verksamhet är mycket föränderlig och det är därför extra viktigt att dela med sig av erfarenheter och konkreta arbetsmetoder. Risken är annars att alla stöter på samma problem och lägger mycket tid på att lösa dem själva i stället för att höra med andra hur man löst det. I Malung-Sälen har man engagerat sig särskilt i Språkintröduktion, ett program som växer mycket snabbt, vilket resulterat i goda resultat och en bra organisation. Vad gäller de andra introduktionsprogrammen finns fortfarande mycket att lära.

Det vore önskvärt att på något sätt kunna dela på språkresurserna inom GYSAM. Studiehundledning på många språk är en utmaning man bäst löser tillsammans. Även på yrkesintroduktionen finns mycket att vinna på samverkan för eleverna.

Rättvik

Just nu håller Rättvik på att se över sin organisation kring IM. Om ett par månader vet de bättre hur deras behov ser ut.

Säter

Rektorn i Säter ser flera utvecklingsområden som skulle gynnas av samverkan mellan kommunerna. Exempelvis skulle man kunna ha ett samarbete för yrkesintroduktionen eftersom olika kommuner är bra på olika yrkesprogram. Vad gäller språkintröduktion finns det problem. De skulle kunna lösas bättre om man hade ett samarbete. Det vore önskvärt att träffas och prata om hur man löser det i dag och hur man kan förbättra det i framtiden.

Västerbergslagens utbildningscentrum i Ludvika och Smedjebacken

VBU, Västerbergslagens utbildningscentrum, sköter IM gemensamt. Rektorn tycker att det kan vara problematiskt med samverkan men att är bra och trevligt med utbyte av erfarenheter med andra kommuner. Det nätverk som fanns tidigare mellan dåvarande IV-program var mycket givande och ett liknande initiativ är något de gärna är med i.

Vansbro

I Vansbro är gymnasieskolan precis på väg att påbörja en samverkan med Malung-Sälen. Detta samarbete gäller hela gymnasieskolan och inte bara IM. Det finns för närvarande ingen plan om hur man ska samverka kring introduktionsprogrammen. Det finns dock alltid behov av samverkan i hela regionen, särskilt vad gäller språkintröduktionen som växer mycket snabbt i Vansbro. Det är inte lika självklart för de andra introduktionsprogrammen.

Studiehandledning på modersmål är svårt att få till på alla språk. Där skulle man behöva samverka med andra och lösa problem med rekrytering och pedagogik exempelvis.

Den ny tillträdda rektorn tycker att det finns ett stort behov av nätverk för de som arbetar med IM.

Sammanfattning

På samtliga IM-program inom GYSAM finns behov av samverkan, flera uttrycker dessutom att behovet är stort. Man har många och stora gemensamma problem. De flesta upplever att det ökande elevantalet på språkin introduktion är en stor utmaning. Det gäller bland annat rekryteringen av personal med rätt kunskap samt praktiskt upplägg av utbildningen och studiehandledning på modersmål. Även på yrkesintroduktionen finns mycket att förbättra och det skulle tjäna på samarbete då olika kommuner är bra på olika saker.

Flera av de mindre kommunerna upplever att det finns specifika problem kopplade till kommunens storlek. Det betyder inte att alla små kommuner upplever samma typ av problem. Nästan alla tillfrågade uttrycker sig mycket positivt till en plattform där man kan diskutera de svårigheter man alla står inför. I vissa kommuner har man egna initiativ för utbyte av idéer och metoder där man träffar och arbetar med kollegor i andra, ofta närliggande, kommuner. Men det finns i dagsläget inget forum där man kan utbyta idéer och nätverka. Samverkan kring det kommunala aktivitetsansvaret är också något som efterfrågas.

Ett sätt som man skulle kunna jobba vidare med att skapa samverkan inom IM är att tillsammans med IM-rektorerna ta fram en handlingsplan för samverkan där denna kartläggning ligger som grund. I den bör samverkansområdena som man ska jobba med pekas ut, man kan också jobba med att skapa ett forum där idéer och erfarenheter kan utbytas. Fokus för samverkan bör kanske i första hand vara språkin introduktion och individuellt alternativ. Dessa program är de som ökar snabbast vad gäller antal elever. I förlängningen påverkas också yrkesintroduktionen som är målet för många som läser individuellt alternativ.

Källor

Statistik från SIRIS, Skolverket 2015, <http://sir.is.skolverket.se>

”Introduktionsprogram”, rapport 413, Skolverket 2014

”Den stödjande skolan”, rapport Region Dalarna, 2014